

Pere C. Sebastià, artista colomí

***Paraules clau:** Pere Sebastià, Frederic Marés, Santa Maria de Bell-lloc, Santa Coloma de Queralt, tombes reials, Poblet, maqueta, Martí l'Humà, escultura religiosa, Timbaler del Bruc, Museu Marés, carreters, Baixa Segarra.*

APUNT BIOGRÀFIC

Pere Claver Sebastià va néixer a Santa Coloma de Queralt el 23 de maig de l'any 1924. De petit, va assistir a l'escola primària de la vila, que va haver d'abandonar durant la guerra civil per ajudar al taller del seu pare, que era carreter. Malgrat no tenir coneixements acadèmics sobre la matèria, en el mateix taller on treballava va esculpir en fusta una reproducció a escala de la portalada de Santa Maria de Bell-lloc, que podem considerar la seva obra mestra*.

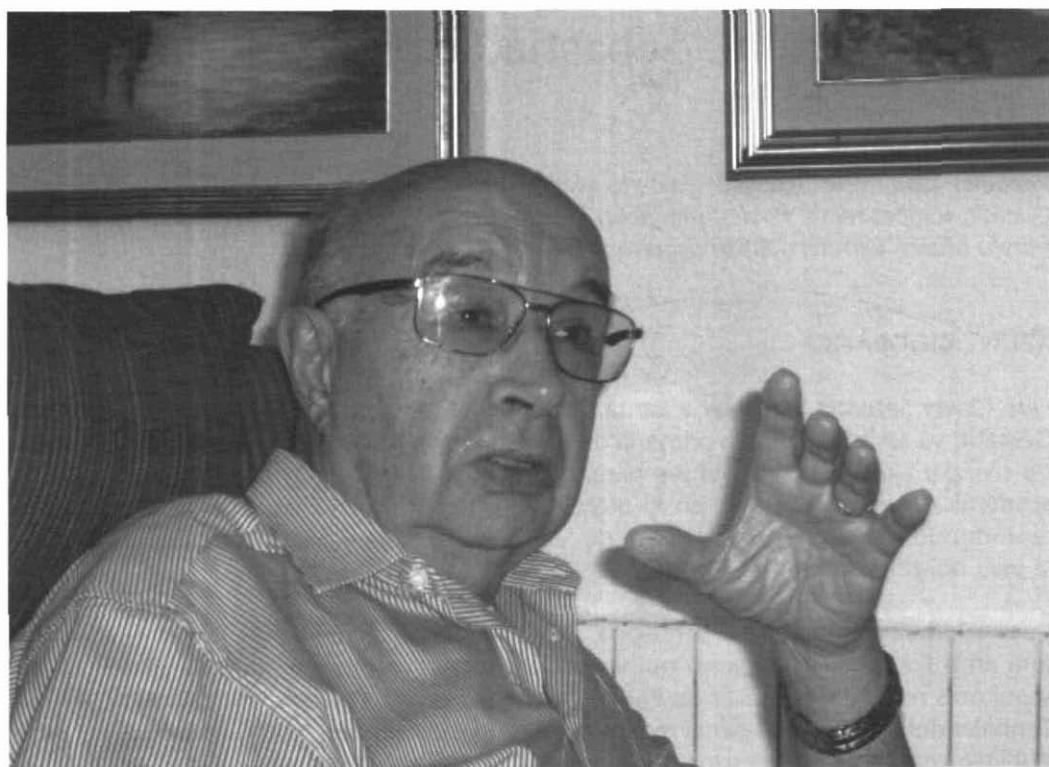
El 1948 va traslladar-se a Barcelona, on va aprendre tècniques de restauració i escultura amb Frederic Marés, amb qui va col·laborar estretament en la rehabilitació de les sepultures reials del monestir de Poblet i en molts altres projectes, com el monument al Timbaler del Bruc. També per al mateix monestir va esculpir un Sant Crist que actualment s'utilitza com a creu processional.

Però la seva relació amb Santa Coloma sempre ha estat molt estreta. És l'autor del Sant Crist de la sagristia de l'església parroquial i de la imatge de santa Coloma de les Fonts de les Canelles.

Durant molts anys ha estat restaurador al Museu Marés fins a la seva jubilació, a més de professor a l'Escola d'Arts i Oficis de Barcelona.

L'Associació Cultural Baixa Segarra va creure convenient donar a conèixer aquest personatge il·lustre de la nostra vila i la seva obra. Per això, el dia 14 d'octubre del 2008 li va fer l'entrevista que us oferim, en la qual parla extensament de la seva activitat i que és un exponent important del treball d'un autèntic artista que la nostra vila no pot deixar en l'oblit.

* Aquesta maqueta va ser premiada en l'Exposició d'Artesania que es va fer al Museu d'Art Modern de Barcelona el 1947. També va exhibir-se i va obtenir un premi en el V Concurs Nacional d'Artesania celebrat del 9 de novembre al 8 de desembre de 1947.

Pere C. Sebastià Gual.

Foto: ACBS

ENTREVISTA

Ens rep l'esposa de Pere C. Sebastià, senyora Montserrat Sitjes, que amablement ens convida a entrar. Al rebedor ja ens adonem que hi ha la imatge de la santa Coloma de les Fonts de les Canelles. Al menjador-sala d'estar, en un lloc ben destacat, la maqueta en fusta de la portalada de Santa Maria de Bell-lloc. Pere Sebastià, malgrat els seus 84 anys, és una persona vital, afable, xerraire, amb moltes ganes d'explicar coses. Tot seguit iniciem una conversa informal, de més de dues hores, en què parlem de tot, especialment de la seva obra. És una persona amb una llarga experiència tant d'escultor com de restaurador en el taller de Frederic Marés. Per això el qüestionari de preguntes que teníem preparat va quedar tot seguit oblidat damunt la taula. Després vindria la feina de posar en ordre la gravació, que hem intentat agrupar en temes seguint més o menys un ordre cronològic, però hem mantingut l'espontaneïtat de la conversa. Un cop supervisada pel mateix senyor Sebastià, us l'oferim com a mostra del treball d'una persona que ha dedicat tota la seva vida a l'art i a la conservació del patrimoni artístic de Catalunya i del seu poble.

Portalada del Convent

ACBS: Com es va introduir en aquest món de l'escultura?

El meu pare era carreter i tenia un taller a la carretera d'Igualada. Jo vaig néixer el 1924. Vaig sortir de l'escola primària als 12 o 13 anys per la guerra i ja no vaig tornar-hi més. Però sempre estava trafiquejant en alguna cosa. Tot ho aprenia en llibres de física i de química i provant coses. M'agradava provar-ho tot, feia ràdios... vaig fer una emissora que tirava 45.000 volts en antena, i ho vaig fer amb tres bateries de xispa, de les de cotxe, de 15.000 volts cadascuna, i amb una antena lineal de 50 metres...

També vaig començar a dibuixar, a fer coses a casa...

ACBS: Aquesta portalada la va fer aleshores?

La vaig començar quan tenia 21 anys i la vaig acabar als 23. Del 1945 al 1947. Mira: aquí ho posa: 17-8-47.

El Roman Ramon em va trobar fent una arqueta i em va dir: –Ecolta minyó, ¿no faries pas la portalada del Convent? Ell en deia Belloc, però jo crec que ho devia trobar mal escrit en algun lloc, perquè a Catalunya hi ha diversos Bell-lloc.

Jo li vaig dir: –Em sembla que sí. Mireu què pot fer la ignorància..., perquè jo no crec que estigués capacitat per fer això.

I quan li vaig dir que sí, va fer: –Vejam, vejам... I això em va picar una mica. Vaig anar al Convent i aleshores ho vaig veure. Estava cansat de passar-hi, de tirar-hi pedres... Em vaig posar al davant i me la vaig mirar... que fa 4 metres d'altura. Em va admirar l'estructura, com estava fet allò.

Al passar per l'estanc, vaig veure que hi havia una postal del Convent i me la vaig mirar. Llavors ja no em va semblar tan gros i em vaig anar mirant la postal i al final m'hi vaig acostumar de tal manera que vaig dir: –Coi, si t'ho tornessis a mirar... Vaig prendre el metro, un cordill i uns llistons per prendre mides per fer l'estructura. I sí, sí, sense dir res a ningú vaig agafar els estris i cap allà. Vaig haver d'apartar gitanos i tot, perquè hi havia gitanos, i vaig prendre l'altura i altres mides i vaig començar a fer l'estructura.

Primer vaig pensar de quina mida ho havia de fer. I vaig agafar un paper d'embalatge, el vaig clavar amb xinxetes a la paret del menjador i això va servir per fer l'escala. I vaig començat a fer ratlles i rectificar, sense preocupar-me de fer els dibuixos. I ho vaig fer tot de manera que es pogués aguantar bé i es pogués desmuntar.

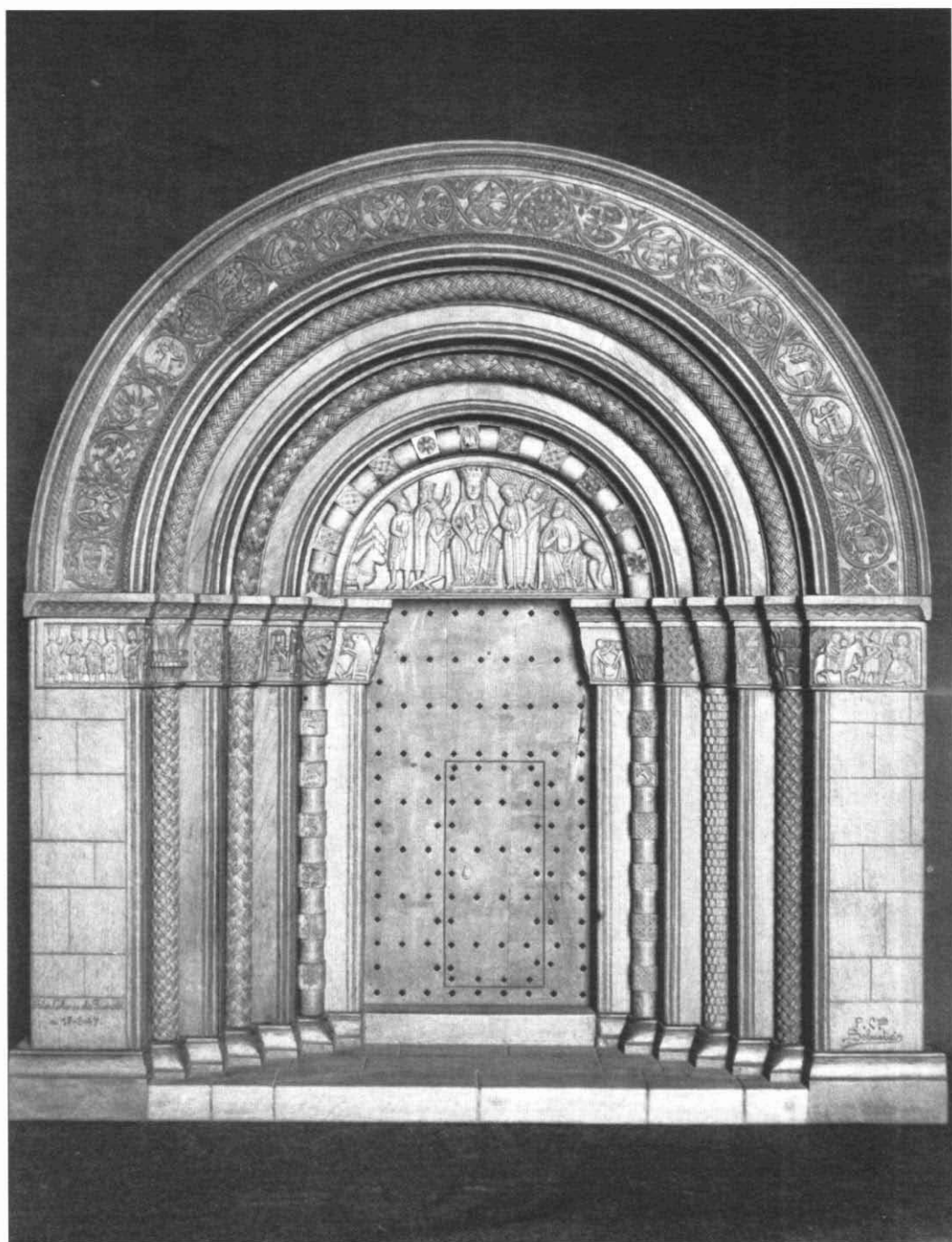
ACBS: Quina mena de fusta va fer servir?

Fusta de faig. Perquè vaig pensar: ho he de fer d'una fusta bona, de boix o d'alguna fusta així. Llavors, jo treballava al taller amb el meu pare, perquè en temps de postguerra,

Maqueta de la portalada en construcció.

Foto: Robert Balcells (Arxiu ACBS, 1046)

La maqueta un cop acabada

Foto: Robert Balcells (Arxiu ACBS, 1072)

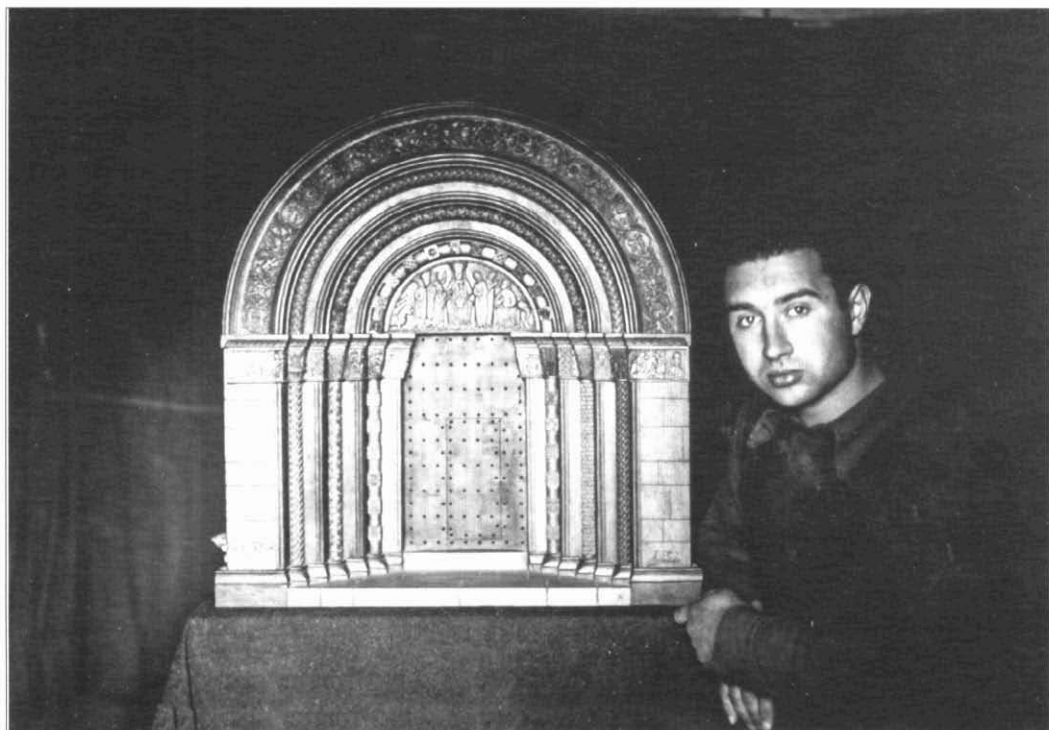
malament rai. I es va donar la coincidència que el 1934 s'havia estibat un camió al Pont de la Banya, per la fira de Sant Jaume, el 25 de juliol, on van morir sis persones. Les restes del camió van quedar allí, cap per avall, amb el xassís i tot. L'Ajuntament ens va dir: –Aneu a treure allò i ja us pagarem els jornals. Hi vaig anar amb el meu pare amb uns carretons, vàrem descargolar les jàsseres, que després em van servir per fer les arcades. Ho vaig poder fer en tres parts pel gruix que tenia. Això és faig anglès, que el posen en unes cambres amb vapor i queda amarat de vapor i aleshores fan el buit.

ACBS: O sigui que aquesta fusta és el xassís del camió?

Sí. És a dir, que aquesta portalada comença per estar regada amb sang.

Per aquests baixants, que són una mica més clars, i alguna columna i per al timpà no vaig tenir prou fusta i aleshores ho vaig haver d'agafar i tenyir-ho tot. És a dir, que no es pot fregar massa perquè està tenyit i després banyat. Tot això ho feia al fons de la botiga, damunt la màquina de serrar.

Llavors vaig pensar: per on començo? I vaig decidir començar per una columna i deixar per al final l'arcada, que seria el més "distret". Vaig començar per la columna de la dreta.

Pere Sebastià amb la reproducció de la portalada (1947).

Foto: Robert Ballcells (Arxiu ACBS, 1065)

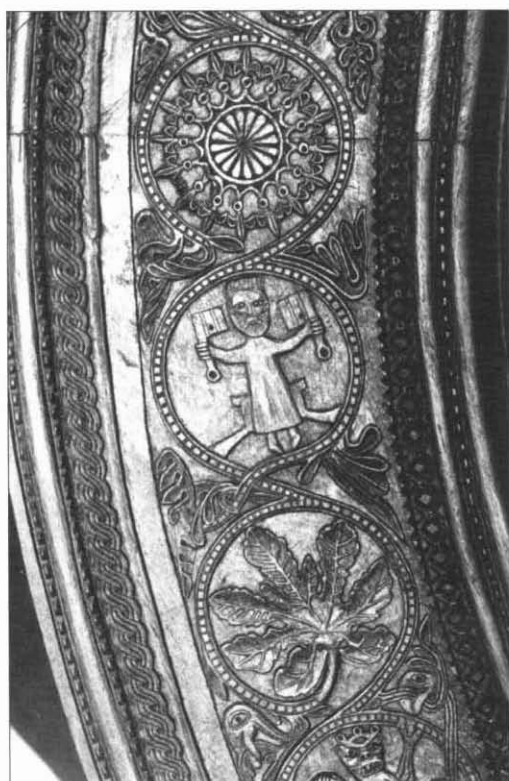

Frontal de la maqueta de Bell-lloc.

Foto: Robert Ballcells (Arxiu ACBS, 1073)

Ah, i a més, em vaig haver de fer totes les eines. No en tenia cap. Vaig reduir les eines a una mida tan petita que vaig arribar a fer un formó de quatre dècimes de mil·límetre d'amplada per fer aquests quadrats de la columna interior, que és una cota de malla. Aquí hi ha 90 anelles entrelaçades. I després, en aquesta arcada quadrada, hi ha tot de dibuixets petits. Tot n'està ple d'això. Bé, doncs, el formó el vaig fer amb una mola d'aquestes de peu, amb totes les bones condicions que us podeu imaginar. Treballava amb trossos de barrina i d'agulles de cosir, i vaig anar coneixent l'acer, que m'anava més bé.

I mentre feia aquesta columna, que la tenia aguantada on el meu pare feia els rajos de les rodes dels carros –que era una fusta amb dos punts on apretava els rajos i els podia ribotar–, allí hi vaig posar la meva columna i ho vaig apretar. Jo estava amorrat al banc cric, cric cric... Quan ja la tenia quasi feta va passar per l'altra banda de la carretera el Roman Ramon, i en veure'm, sense dir ni una paraula m'ho va agafar de les mans, s'ho va mirar i va veure al fons del taller l'estructura ja tota feta. Recoi...! Si haguéssiu vist aquell home! Saltava! Em fot un cop al cap i diu: –Minyó! Endavant, endavant! Ja ho veig fet això.

Detalls dels roleus de la rosca exterior

Fotos: Robert Ballcells (Arxiu ACBS, 1059-1063)

A partir d'aquell dia, els diumenges ja pràcticament no podia sortir de casa perquè sempre hi havia gent que venia a veure com feia el portal: el rector, el metge Corbella... tots miraven mentre jo treballava. I així vaig anar fent de mica en mica. Calculo un treball diari, però treballant com una bèstia, uns 10 mesos. A més, aquesta fusta està enverinada, quan ho vaig tenir fet hi vaig posar verí per als corcs.

ACBS: Us vàreu trobar amb molts problemes?

Sí, em vaig trobar amb vertaders problemes, però tot ho vaig anar resolent. Per fer aquest dibuix [un medalló de la rosca] em vaig tornar boig per descobrir com era.

Com que era geomètric hi vaig posar una agulla, anava marcant i vaig arribar a compondre'l. Vaig passar molt de temps component-lo... Per fer un dibuix hi estava mig dia o un dia, depèn de com estava, perquè en algunes pedres només n'hi havia un trosset d'aquí i un trosset d'allà... Els que estaven més fotuts eren geomètrics. I llavors, amb una agulla al mig, fent girar, veia que aquesta punta s'avenia amb aquella, la marcava i així refeia el dibuix.

I per dibuixar-ho em vaig fer un microscopi i un projector de cossos opacs per projectar les fotografies. Per això són exactes. Vosaltres sabeu què és fer un dibuix d'aquests? Donar voltes i voltes...

A més, eren feliços aquella gent [referint-se als constructors]. A una banda d'arcada comencen el medalló bé, però es veu que ho van allargant...

ACBS: No ho van distribuir prou bé?

Es veu com ho van allargant, però així i tot no hi arriben. En vaig trobar moltes de coses d'aquestes.

ACBS: Aquí hi ha un racó on hi ha un cap com de dimoniet. I aquests capitells... és preciós. Tot és exacte. No hi ha res fora de mida. Aquesta fugida a Egipte la vaig fer amb motlle... Vaig tenir nassos eh? Vaig tirar una goma d'aquella que hi havia per fer motlles, abans de la silicona, i la vaig posar a 180 graus. I vaig fer el motlle. I del mig també. Per això vaig poder treure després aquell timpà. Aleshores no hi havia tot això de la marmolina.

A més, es pot desmuntar tot, pel darrere... les columnes... tot... Aquí hi ha un estudi d'estructura que jo hi dono molta importància. La gent normalment només hi veu el treball. Diu: un treball de xinos. No, no és un treball. El treball ha sigut plasmar la reconstrucció de tot això perquè el dia de demà hi hagi una peça, una calca de tot el que hi havia hagut allà, perquè avui ja molts dibuixos no es veuen.

ACBS: Del timpà ja no es veu quasi res. Tenim fotografies de cent anys enrere i comparant amb ara, aquella pedra s'ha desfet, les cares han perdut la fesomia. Però com ho va poder aconseguir tan bé?

Només vaig trobar una cosa que no sabia què era. Aquí, al racó del timpà.

ACBS: És un arbre, el mateix que hi ha a la fugida d'Egipte. Jo crec que és això. Una palmera.

ACBS: Segurament és un sicòmor, que segons els evangelis apòcrifs diuen que quan anaven cap a Egipte es van quedar a reposar sota un arbre i sant Josep el va beneir. És un arbre que es fa només a Egipte i el posen per omplir un raconet, com una mica de toc naturalista.

Doncs aquí hi havia muntades una sèrie d'històries... Aquí [al timpà] hi ha l'Anunciació amb l'àngel al darrere, hi ha això, aquest objecte que no sabem què és. I tothom que si un lleó... un lleó seria sant Marc, però sant Marc no l'és. Hi ha l'àngel, hi ha el llibre, hi ha una sèrie de persones...

I quan el metge Corbella em va portar a Poblet amb el cotxe, amb el portal aquest, a veure el prior, el pare Bernat Morgades, vam coincidir amb un canonge de Terol –un canonge que anava tot *trajat*– i vam discutir sobre aquest assumpte, sobre què podia ser, perquè la pedra fa com una cosa rara. I ell va dir:

Timpà central

Foto: Robert Ballcells (Arxiu ACBS, 1056)

–Sí, sí, esto es un león”.

I jo li vaig dir:

–Y como sabe que esto es un león? Aquí hay la Adoración de los Reyes, ¿estamos de acuerdo?

–Sí, sí, sí.

–Aquí están la Virgen María y san José

–Sí

–Aquí la Anunciación y el ángel

–Sí, sí, sí.

–Pues, ¿puede decirme qué hace un león aquí?

I es va quedar...

I el pare Bernat i el metge Corbella mirant-se com dient: Eh quin *tio* portem aquí? He, he, i jo petitet allí, que no n’hauríeu donat res...!

I va quedar que tampoc no sabia què era, ni el Cid Priego tampoc, ni ningú no ho sabia.

Em vaig trobar també amb un altre problema: les arcades. En les columnes que fan l'arc et trobes que de la part interior a la part exterior de la corba hi ha diferència i no se m'avenia el dibuix. Amb aquest mateix problema s'hi van trobar a l'Escola d'Arts i Oficis amb una maqueta que feien de guix, que els hi anava quedant dret així, i és que ho agafaven al revés... i els hi vaig haver de solucionar jo. Em van cridar a la classe de maquetes per veure com es podia solucionar. És que hi ha problemes que vertaders professors de dibuix no m'han sabut resoldre. Els hi deia una cosa així, com corbada, com ho dibuixos? Oh, oh, oh... La corba es va estrenyent...

ACBS: Les dovelles de la portalada vol dir...?

Sí. Els arcs. Quan la columna passa a fer-se arc, es corba en mitja canya. I és clar, allò era molt complicat. I no vaig voler caure en les trampes aquestes i em vaig fer un tip de rumiar. Primer no hi queia, però després vaig adonar-me que es tractava de repartir el de dins amb el de fora. Ho dibuixava amb una cartolina posada així a sobre, només apretada, i us dóna la forma que voleu. Per això, que jo sàpiga, no em vaig passar en res.

Doncs a Poblet ho van veure quan encara faltava aquesta arcada per fer. I em volien fer monjo... Ostres! Jo, amb 22 anys... no, no. Un dia hi vaig anar i hi havia un penjarobes amb tot de caputxes d'aquelles que porten i el pare Bernat Morgades, que era el

Escena de la fugida a Egipte.

Foto: Robert Balcells (Arxiu ACBS, 1064)

Detall dels capitells de l'esquerra de la portalada.

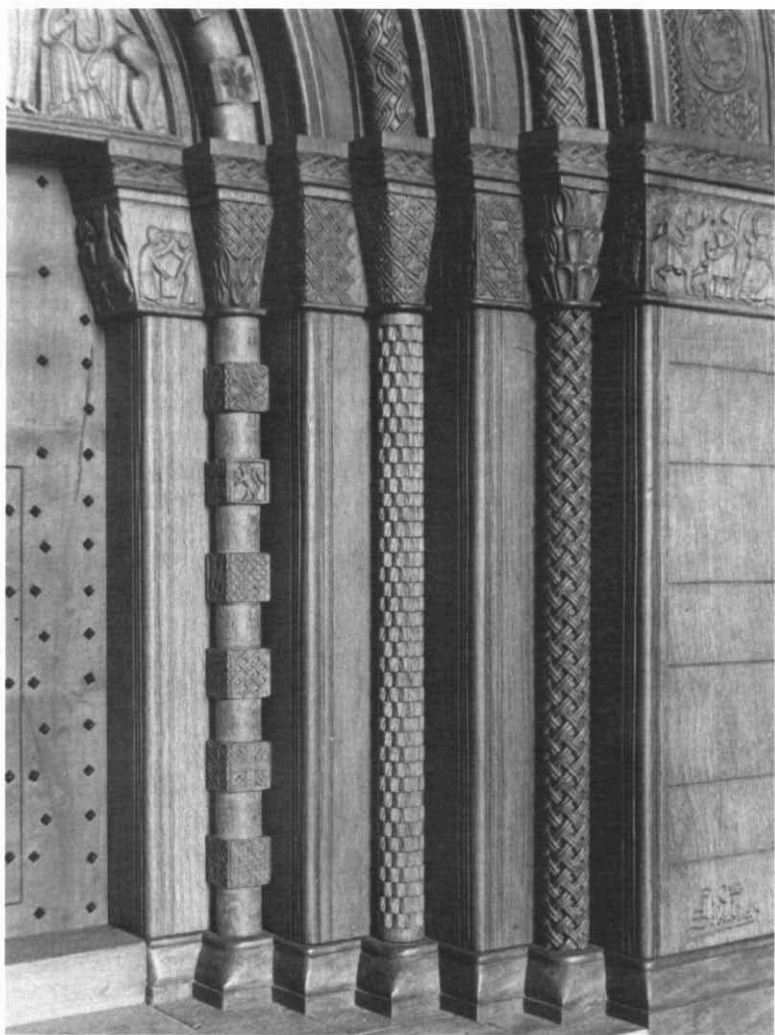
Foto: Robert Balcells (Arxiu ACBS, 1069)

superior, en va agafar una així, per sota, i em va dir: –Vine que te l'emprovarem! Jo vaig fer un salt... I ell va dir: –Deixem-ho, deixem-ho. Es deu voler casar...

Doncs quan els vam anar a veure amb el metge Corbella, em van dir: –Això ens aniria bé com a sagrari per a l'altar major. Jo vaig dir: –Home...!!! Jo encara no us he dit si ho vull vendre... Jo no ho vull vendre això. –Sí, perquè hi fariem unes portes de marfil... Vosaltres les heu vist aquestes portes? Encara que ningú se les mira, tenen 120 claus, fets un per un. No n'hi havia així i els vaig haver de fer jo. I em vaig haver de fer un *aparatet* per fer-los. Vaig fer un punxó, el vaig aplanar, el vaig posar a la mola i amb el bufador el vaig posar vermell i amb un altre punxó li donava la forma d'un clau picant tres o quatre cops... o sigui que vaig fer la forma al revés del punxó en aquell contrapunxó. Tot això *m'ho rumiava jo*. Després, amb un ferro, vaig fer un foradet. Aleshores agafava un fil de coure gruixut que tenia i l'aixafava, agafava les alicates, les posava allí, li donava un parell de cops i ja sortia el clau fet. Només havia de treure la rebava...

Però mentrestant, entremig d'això, encara vaig fer un Crist per a Poblet i una Mare de Déu del Carme per aquí a Barcelona. El Crist de Poblet el tenen a la clausura, a la capella de Sant Esteve.¹ Tant a la portalada com en aquest Crist hi vaig posar verí per als corcs. Hi vaig posar això que en diuen sublimat. Aquí hi ha una petita anècdota. Vaig enviar la meva germana a la farmàcia del senyor Manuel [Sabaté] a comprar sublimat. El senyor Manuel li va dir que li portés una ampolla i que ja ho prepararia, però jo vaig dir que ja ho prepararia jo. Quan hi va tornar la meva germana, el senyor Manuel li va preguntar:

1. Actualment es fa servir com a creu processional en les grans solemnitats.

Columnes de la banda dreta.

Foto: Robert Balcells (Arxiu ACBS, 1070)

–Què vol fer el Pere? I com que ella sabia que jo havia acabat el Crist de Poblet, li va contestar: –Vol enverinar el Sant Crist. El senyor Manuel va fer: –Què dius ara, desgraciada....!!!

ACBS: Al senyor Marés li va ensenyar aquesta portalada?

Sí, la vaig tenir al taller i després la vaig guardar a la pensió on estava. Després la vam exposar en algun lloc, a Barcelona. Però sempre l'he tinguda morta aquí, no m'he preocupat. I els del Museu [Marés] no l'han volgut venir a veure mai. Això que som la mar d'amics i em pregunten coses, però no han vingut mai. Es deuen pensar que és una cosa que no val la pena. Hi ha coses que no te'n fas càrrec fins que les veus.

I referit al Crist de Poblet, us diré que jo aleshores no havia fet mai cap escultura ni res. I el senyor Marés el volia per posar-lo al museu perquè podia passar per vell. Em va sortir romànic. La meva intenció era fer-lo més bé, però era l'època del descobriment del romànic.

ACBS: Quan va començar a treballar amb el senyor Marés?

Els monjos de Poblet ja havien pres l'acord que un cop acabat això em farien entrar amb el senyor Marés, l'escultor, si li agradava i si ho volia, vaja. I a casa, és clar, es quedaven sols i em feien pena, però mira, és la vida, no?

ACBS: I vostè, allí amb el senyor Marés, va anar a l'Escola d'Arts...

D'Arts Aplicades i Oficis Artístics. El metge Corbella em va portar a Barcelona. Vam anar al taller. Vaig veure com treballaven l'alabastre. Quan vam entrar, el senyor Marés em va preguntar què podia fer, què sabia fer jo. El primer que em va donar per fer va ser un maniquí de fusta, articulats, que pot fer tots els moviments i pot tocar de mans a terra. En vaig fer un que estava més bé que aquest de la foto, que podia tocar de mans a terra i tots els moviments com els d'una persona, igual. Em va fer fer un maniquí d'aquells per Sevilla.

Allà ens vam trobar amb la meva dona. Ella ja feia anys que hi anava. Ella anava a una sucursal i jo a la central. Després d'haver-ho fet, els de Poblet em van trobar feina.

I aquesta [referint-se a la fotografia d'una arqueta] la vaig fer per a un Consejero del Reino. Es veu que li devien uns favors o no sé què... un tal Ramon Tomàs.

I aquesta altra és del governador de Tarragona. Hi ha no sé quantes fustetes aquí, tallades una per una... I aquesta [referint-se a una altra obra] ja la vaig fer aquí a Barcelona. Ja es veu que és una altra cosa, aquí ja havia mamat...

Treballs de restauració a Poblet

ACBS: Quina feina hi va fer a Poblet?

Es tractava d'anar a trobar un tal Meléndez, que era marmolista i era el que feia el panteó reial de Poblet. El senyor Marés ja havia fet sis figures, que es van exposar a Saragossa, al Tinell i al final es van exposar a Poblet.

Aleshores, a aquest Meléndez, el superior [de Poblet] li va dir que el que volia era un escultor. I van anar a veure en Marés per a fer els panteons reials... Doncs qui m'havia de dir a mi que aquells panteons reials que vaig veure... aquelles sis primeres figures allà exposades en una sala que hi ha allà a l'entrar mateix cap als claustres a la dreta i que dóna a l'església... qui m'havia de dir que al cap d'un any ja hi treballaria!

ACBS: Així, doncs, vostè va treballar a Poblet en la restauració de les tombes?

No només això, sinó que vam anar a dirigir una mica com es col·locaven amb un tal

Ciutat que era el mestre d'obres d'allà. Allà vaig fer tots els forats per les 17 figures que hi havia, que és molt delicat això. L'arquitecte va marcar allà on volia els ferros, perquè porten un ferro amb un ganxo per penjar-los al sarcòfag, en aquells pendants que fan. I penseu que allò està fet en set capes de tela metàl·lica d'un centímetre i enrajolat a sobre. Un cop enrajolada, una altra tela metàl·lica... fins a set gruixos.

Hi ha una història en relació amb la figura de Martí l'Humà, que és en una pilastra, on hi ha l'altar, a la dreta. Aquesta figura la van fer al cap d'uns anys, quan ja havien fet les altres figures. Doncs aquells senyors de Madrid, com que no ens van poder agafar amb la feina –perquè la feina la volien fer ells, però el Marés, que era més *punyetero* que bonic, va anar a Madrid i es va penjar a l'esquena de l'Ibàñez Martín i tota aquella trècula; i després va venir cap aquí sense dir res a ningú, amb els contractes a la butxaca i es va posar a fer les figures. I una de les tantes era aquesta de Martí l'Humà. El senyor Marés hi va esculpir un lleó amb la boca oberta, amb unes dents així llaaaargues... i els de Madrid van dir que no es podia posar perquè *“el león que tiene en los pies es el símbolo del separatismo catalán”*.²

Restauració del panteó reial de Poblet, segons una fotografia exposada en el museu del monestir.

2. Segons ens diu en una carta el P. Lluís Solà, colomí i monjo de Poblet, “Martí I l'Humà no havia tingut mai tomba pròpia, tot i que el seu cos era a Poblet. L'Ajuntament de Barcelona, amb motiu de la restauració dels panteons, va sufragar una tomba totalment nova, d'en Marés, per al rei Martí, com a homenatge al darrer rei del casal de Barcelona. A la Biblioteca tenim un llibre *Las tumbas reales*, amb fotografies molt boniques de les tombes quan encara eren exposades a Barcelona al museu Marés, i es veu la del rei Martí sense la pota. El lleó udolova, com si es planyés per l'extinció del casal de Barcelona, i aquest va ser el motiu que ho trobessin un signe de separatisme. Aleshores devien fer la pota postissa de guix o de resina, i ara sembla que badallí”.

Paraules textuais. Aleshores no ens va tocar més remei que treure-li una pota –la pota que anava per sota la túnica–, fer-li de guix, postissa, que servís per tapar-li la boca.

Un company meu, un home que en sabia un *rato*, va fer el dins de la gola fins al fons, totes les dents, tot la mar de bé

ACBS: *I encara està així tapada ara?*

Sí, i allò s'hauria de treure. La vaig fer jo, vaig enganxar aquella pota amb goma aràbiga.

ACBS: *I l'altra encara hi és...?*

L'altra la vam haver de treure i continuar el mantell que hi havia, el dibuix que hi havia. L'altra pota fa la impressió que està sota la túnica i el lleó està així, com si diguéssim plo-rant, enrabiad, molt enrabiad aggg! Molt empenyat. I això ho volia explicar, ja que em creuien, ja ho crec que em creuien.

Estaven fent el Joan II, i sabeu què va captar la meua atenció? Tenien una gran dificul-tat per adaptar les pedres noves amb les velles.³ S'havien de fer unes plantes i adaptar

Sepulcre de Martí l'Humà al monestir de Poblet.

Foto: Ramon Orga (Arxiu ACBS)

3. En la mateixa carta, el P. Lluís Solà diu que “pel que fa a la tomba de Joan II, es deu referir a la dificultat de fer encaixar les peces originals de l'estàtua trencada, amb la nova de Marés. Marés volia que les noves estàtues fossin com un relicari, és a dir, incorporar-hi, per respecte, els fragments antics que va poder identificar. Fins i tot va anar a cercar l'alabastre a la mateixa pedrera, crec que a Girona, potser Beuda, però ho dic de memòria. Hi ha una descripció antiga molt detallada de les tombes, i va poder refer-ne tots els detalls: se sap exactament la posició i els detalls de cada estàtua i la disposició dels panteons”.

Sepulcre de Martí l'Humà. Detall del cap del lleó abans i després de la seva modificació.

Foto 1: Publicada en el llibre de Frederic Marés *Las tumbas reales de los monarcas de Cataluña y Aragón del Monasterio de Santa Maria de Poblet*. (Barcelona 1952)

Foto 2: Ramon Orga.

cada peça perquè ens arribés a la mida. I quan ja semblava que estava fet, *patxafi*, tot a terra. No hi havia manera. I em van dir: Et veus amb ànims de fer això? Sí, jo em veia tan segur... Si la peça tocava, agafava mangre –que després amb l'alabastre marxa– i ho pintava, mirava i ho veia... Ara toca aquí i pam, pam, pam!! Tornava a provar i ara toca aquí... pam, pam, pam... i ja està. Es van quedar com si els hagués fotut un cop al cap. Al final em van dir: Com és que se't va ocórrer de pintar-ho? Jo els vaig dir que ho havia vist fer a un mecànic de cotxes. Quan havien de tocar un cigonyal ho pintaven amb mini de plom, ho feien rodar sobre uns coixinets quan canviaven els coixinets i allò tocava pels escatons i rascava. I cada vegada feien això. I això és igual; una cosa, quan no ho veus, has de posar els ulls a dins.

ACBS: Vostè ha sigut director del Museu Marés, no?, o conservador...

No, restaurador. Jo sóc professor de talla de fusta, de pedra, de ciment artificial, de modelatge...

ACBS: Però si tenia tants diners, perquè restaurava? Perquè no creava en comptes de restaurar?

(Sra. Montserrat): Ara contesto jo: Perquè ser artista no dóna pervindre.

El que passa és que tenia una base d'ofici molt important

Els de Ripoll em van proposar –un tal Cases Homs– de fer la portalada de Ripoll.

Li vaig dir:

–Per fer-la com?

–Home, se us donarien els materials, se us pagaria el temps d'estada allà dalt, us donaríem fotografies, motlles...

–I l'obra, per a qui quedaria?

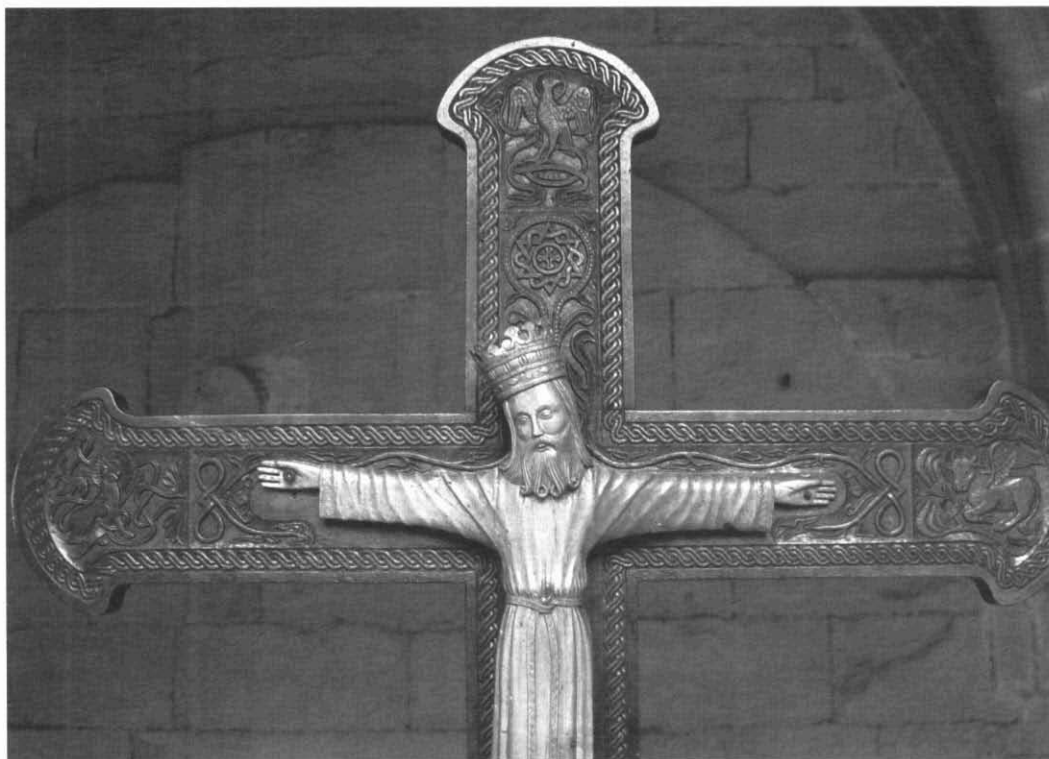
–Per a vostè, a condició que no se la vengués fora d'Espanya. És que volem que quedi una relíquia, un document, perquè quasi no es pot veure el que hi ha ara ja, perquè molts dibuixos ja no es veuen.

Però al final no ho vaig fer...

ACBS: Així doncs, vostè va acabar sent professor...

Sí, de l'Escola d'Arts i Oficis, on vaig fer tot això que us he ensenyat.

ACBS: Sortint de carreter de Santa Coloma, no està malament...

El Crist de Poblet.

Foto: Lluís Solà (monestir de Poblet)

La imatge de santa Coloma de les Fonts de les Canelles

ACBS: *La imatge de santa Coloma de les Fonts de les Canelles, també la va fer vostè, oi?*
Sí. A les Fonts hi vam posar també la figura de santa Coloma. No l'heu vist la santa Coloma? Aquesta [es refereix a la imatge que té al rebedor casa seva] és de guix. La vaig modelar en vuit dies. Vaig fer-ho amb plastilina primer, i després vaig fer un motlle amb guix. N'estic molt content. Perquè les coses que fa un mateix, al cap d'un temps les mira i en fa la crítica.

ACBS: *La va fer a partir d'un model natural?*
Quan s'ha de fer en pedra, el 99 per cent de les vegades es fa el model a la meitat. La de les Fonts fa metre cinquanta.

ACBS: *Va prendre com a model la que hi havia abans?*
No, perquè la que hi havia no es podia aprofitar. I a més, era una cosa xavacana...

ACBS: *Vull dir si es va inspirar en la imatge que hi havia abans de la guerra...*
Bé, més o menys, els peus i alguna altra cosa, però de fet la vaig fer de nou. A la meua manera, perquè hauria fet els mateixos errors que havia fet un altre. I si la tornessin a fer ara, la farien diferent. Jo vaig fer una cosa més barroca. I la creueta aquesta està feta de bronze.

Ara es veurà la figura tal com és, posada allà dalt... Vàrem fer fins i tot juguesques: que si la faria que si no la faria... pel temps que jo tenia per fer-la. Treballava com un bèstia, perquè em venien a buscar fins i tot els diumenges per treballar al Museu, a la part de baix...

Fixeu-vos en aquest ós. Fa una cara de submís... A mi m'agrada molt aquest ós. Abans de fer-lo vaig anar al parc zoològic a mirar-me'ls, els vaig fer fotografies...

ACBS: *Suposo que abans de fer una cosa, vostè sempre buscava la màxima informació.*
No cal dir-ho. I en aquesta figura vaig mirar que tot corregués, que tot volés. Veus el cap de l'óssa que puja...?

La vaig fer en un mes i pico... treballant de valent amb un bloc de pedra gros així, eh? I s'ha de treure tot el que sobra...

ACBS: *I no utilitzava cap mena de màquina?*
Res, res; amb escarpra, maceta i martell i gradines i tot això...

ACBS: *Vostè ens deia en una carta que li havien d'enviar les mides des de l'Ajuntament i no li arribaven, i quan li van arribar no li servien.*
Només necessitava la mida de la fornícula, ves si és fàcil. Si la imatge fa metre cinquanta, la fornícula fa metre setanta. Jo necessitava saber l'altura perquè hi cabés. I aquell... el

La imatge de santa Coloma a les Fonts de les Canelles.

Foto: cedida per Pere Sebastià (Arxiu ACBS, 1525)

Perfil de la cara de la imatge de santa Coloma.

Foto cedida per Pere Sebastià (Arxiu ACBS, 1524)

Grasset, el Ramon Castells, els va fer un plànol. Aquell xicot s'hi va voler lluir tant que va fer un plànol amb els alçats, amb els relleus de tot... i només es va descuidar una mida: aquesta!. És que és gran, eh? Ho va fer perfecte, però... Jo només volia saber això: l'amplada, l'alçada i la fondària de la fornícula.

ACBS: I devien passar els dies...

El senyor Marés em va dir: –Per a mi, que ho acabaràs. I els altres deien que no, que hi havia molta feina... Al final, però, la vaig fer.

El Sant Crist de la sagristia de Santa Coloma

ACBS: Una altra cosa ens ha d'explicar: el Sant Crist que hi ha a la sagristia de la parròquia. Oi que també el va fer vostè?

Sí. El vaig fer al taller de Barcelona. Me'l va encarregar mossèn Torrentó. Em va donar una fotografia d'un cap antic i volia una cosa d'aquella manera.

també és de blada, però està banyat amb verí. Aquest no. Porta unes faldilletes daurades que les va daurar el daurador que hi havia allà al museu. I el vaig fer seguint el que volia mossèn Torrentó. Un Crist de 70 centímetres.

És de fusta de blada, una de les fustes més estimades després del boix. El Crist de Poblet

ACBS: És de tipus romànic, oi? Tant aquest com el de Poblet.

Sí, és romànic, però tirant una mica ja cap a gòtic.

Hi havia Cristos que els havia tallat el cap més d'una vegada. Però mira que tallar el coll a un Crist que està en una església... ni que m'omplissin de milions no el tallaria. Perquè hi ha una fe i una devoció posada i la gent hi creu. I això mereix respecte. Ara, si es tracta de la feina... Mira: al que va fer el senyor Marés per a la catedral, li van haver de tallar el cap tres vegades per trobar la

Detall de l'ós als peus de la imatge.

Foto cedida per Pere Sebastià (Arxiu ACBS, 1522)

posició correcta. Però, és clar, era una cosa que s'estava fent. I si mires el Museu Marés pensa que hi ha més de 60.000 objectes, i el 80 per cent és escultura religiosa. Vull dir que a la religió catòlica n'hi he fet de favor.

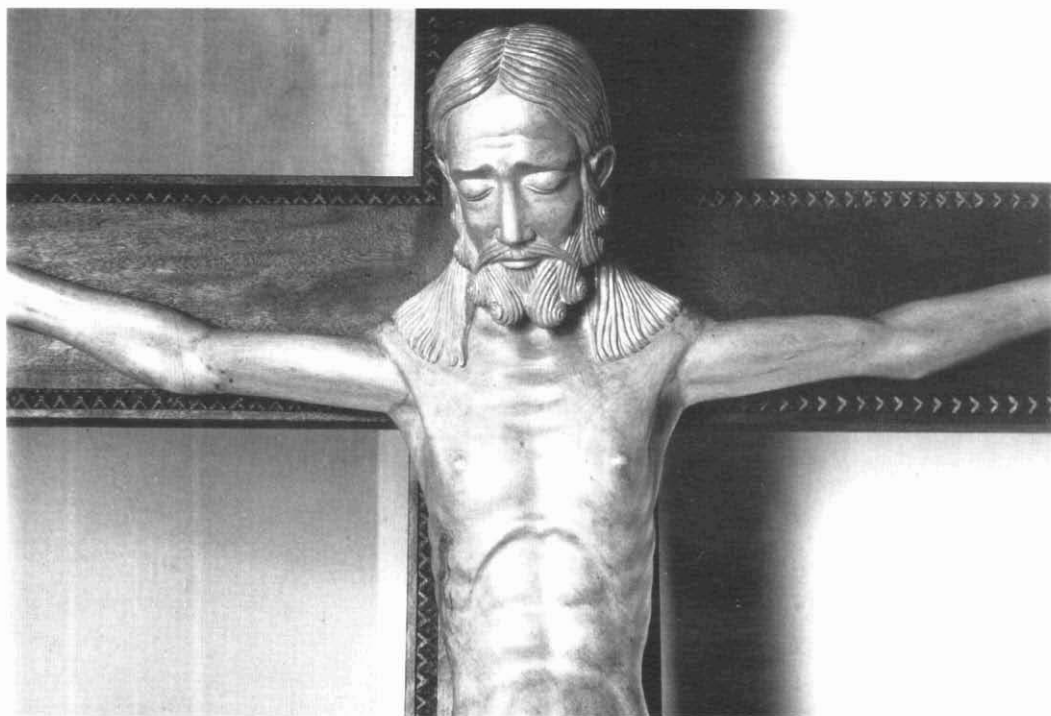
ACBS: Els hi devia entrar molt material després de la guerra, mig destruït...

Sí. Una imatge no tenia cama, o no tenia peu, o tenia mig cap. Clar, tot això s'ha de treballar, i si pot ser que no es noti.

ACBS: Potser al final no sap ni tot el que ha restaurat.

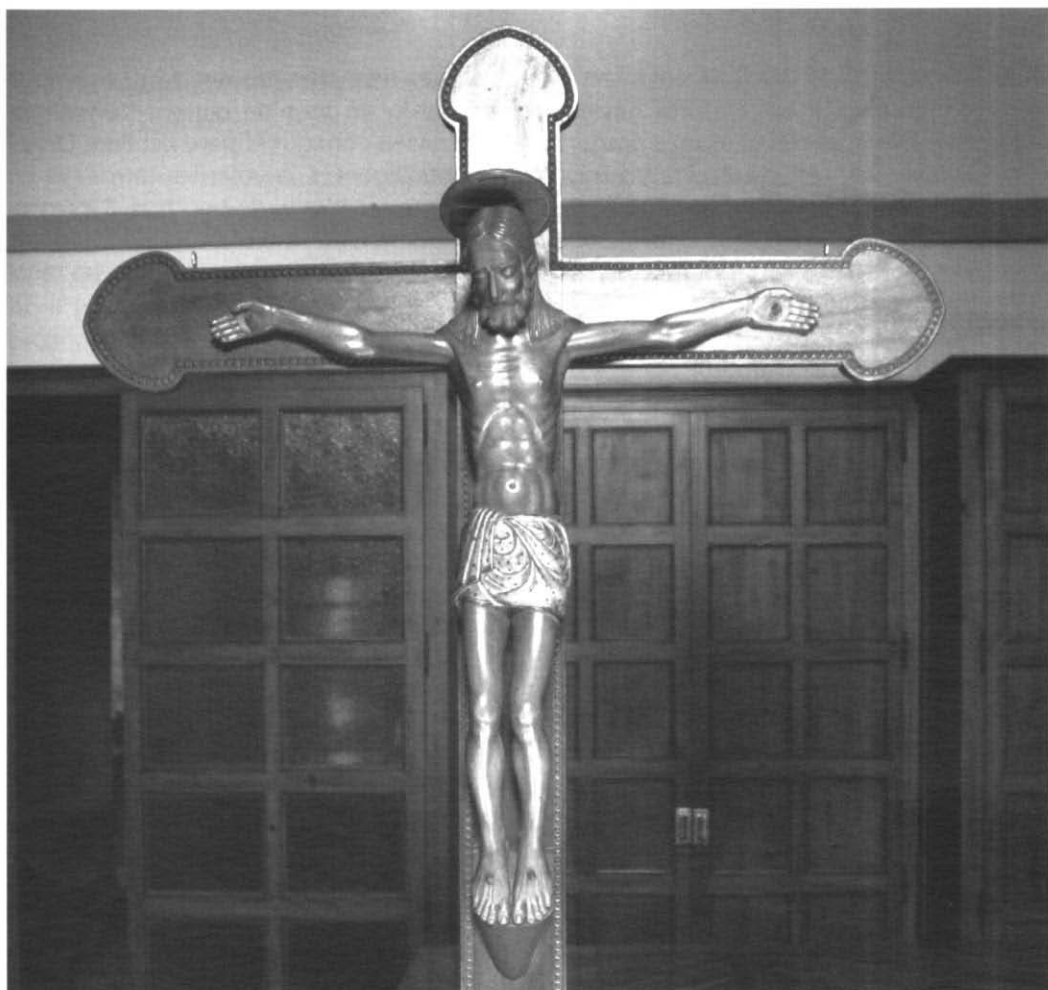
Aquella noia que hi ha ara em va deixar el llibre perquè hi anés anotant les coses que havia restaurat. Però no, no ho sé. A més, ho van canviar de sales, ho van posar en sales més grans, perquè l'escultura vol distància per veure-la. A nosaltres ens van deixar atapeïts allí, que no hi cabíem, per poder guanyar espai per a altres sales.

(Sra. Montserrat): Jo me'l sabia de memòria aquell museu i a vegades hi havia portat amics o nens de les escoles.

El Crist de l'església parroquial de Santa Coloma.

Foto cedida per Pere Sebastià (Arxiu ACBS, 2157)

La imatge del Sant Crist en l'actualitat.

Foto Ramon Orga (Arxiu ACBS)

L'ofici dels carreters

ACBS: A Montblanc què hi ha del Museu Marés a l'església de Sant Miquel?

El senyor Marés va donar algunes peces. Però a Montblanc vaig conèixer el director del banc i quan li vaig dir que a casa meva feien carros, em va dir que necessitava una persona que li digués com es feia un carro, perquè en tenia d'exposats i volia explicar com es feien. Al final va trobar un carreter a Montblanc mateix o per allà i els ho va explicar.

Perquè fer un carro no és fàcil eh? Fer una roda... és difícil. Els raigs s'han de posar amb molta precisió, bullir amb aigua i al botó s'hi han de fer uns forats molt ben fets i bullir-ho tres hores amb aigua..

El ferro també és difícil de col·locar. S'havia de fer una gran foguera i hi posaven el ferro roent i el picaven. Després havien de refredar-lo de seguida perquè s'encongís. Quan està calent, el cercol és més gran. ¿Vosaltres havíeu conegut el pare del Pere Orga? Us n'explicaré una anècdota. Era un traçut, molt intel·ligent, i va voler fer carros. Va fer les rodes i va anar per posar una roda i va veure que no entrava ni de bon tros. Aleshores va arribar el seu ajudant, que anava a repàs amb el mestre i li va dir:

—Senyor Martí, la geometria falla, perquè el senyor Orga ha fet una roda, ha tallat el ferro i no li entra.

—Què ha fet?

—Ha calculat el diàmetre per 3,1416 amb el ferro i no entra.

—Ja ha comptat que el ferro té un gruix? Doncs ha d'agafar el gruix mig, perquè tant s'escurça per aquí com s'estira per dalt. De l'únic lloc que no es belluga és del mig. Ell li ha de donar a la mida del diàmetre un gruix de ferro; si és llauna, un gruix de llauna. Llavors se li hauria avingut.

N'hi va passar una altra també amb un tal Cunillera, que era ferrer i feia escales de cargol, però com que hi havia el torpeu⁴ de baix —que no n'hi ha cap d'igual—, i les verticals de les baranes, i a més havia de soldar-ho, que no s'alcés i que tot s'avingués... ho feia la mar de bé. I aquest Orga li va dir: —Una escala de cargol? I tant que te la faré! I saps com va acabar?, fent la barana al mig del carrer, amb els martells, les tenalles, tot a fora al carrer... Posava la barana bé d'aquí i se li alçava d'allà baix. L'altre, el Cunillera, era molt pràctic: agafava unes planxes de plom que tenia i les posava a la part de baix del torpeu i feia la corba del torpeu amb l'angle d'inclinació. Llavors agafava una plomada i la sentanella, allò que fa fals escaire, i ho anava apuntant. Posava la barana i així ho va fer.

El Timbaler del Bruc

ACBS: Amb el senyor Marés també va fer el Timbaler del Bruc.

Home, hi vaig col·laborar. Aquella "bestiola", no sé si l'heu vista posada, fa 4 metres 40-45 cm.

ACBS: Doncs no ho sembla.

Ens vam adonar de com era de gran quan el vam fer al taller. Hi cabia ben just, amb el cap posat dalt la claraboia que hi havia. Llavors van dir: Bé, ara per muntar-ho bé tot això, podríem anar a Pedralbes, i sí, sí, ens van autoritzar. I quan vam arribar allà, pobre Timbaler, tan gros que es veia i monstuós, i un cop posat allà... no es veia.

4. Aquesta paraula no ve recollida en cap diccionari habitual. Segons ens va aclarir el mateix senyor Sebastià, és la part inferior de la barana o escala que va acollada a terra.

ACBS: *A Pedralbes o bé a les Drassanes?*

No, no, a les Drassanes...

Aquesta [referit a una fotografia del monument al Timbaler] és feta quan vam muntar el Timbaler. Ho va fer un paleta que, pobre... Aquest sóc jo.

ACBS: *No sembla tan gran perquè com que sempre es veu de lluny...*

Aquí [mirant una altra fotografia] hi ha l'estàtua quan la van inaugurar... Mireu si era gros... Però és de guix eh?

Els peus fan 75 cms de llargada i el trabuc fa dos metres i 8 cm. Sabeu què vol dir això...? Ens en vam adonar quan vaig haver d'anar a fer-lo. Allà al Museu Marítim (Drassanes) teníem el trabuc normal, que feia 1,04 metres, la meitat del que havíem de fer: 2,08 m, no falla. Vaig arribar al taller i vaig dir: –Vinc a fer el trabuc. Veieu aquesta fusta? Doncs encara és curta; hauria de ser més llarga. I el senyor Marés em va dir: –Què dius ara? I va agafar una fusta que hi cabés, el vaig dibuixar, el vaig fer amb fang, vaig fer un motlle amb guix, vaig girar-lo, vaig repassar-lo tot, vaig reproduir-lo amb guix... i ens va sortir una "bèstia" com d'aquí allà. I em va dir el senyor Marés: –Tan gros ha de ser? I és que no ens n'adonàvem. Mira si era gros que jo anava pel darrera d'aquesta roca [la de la figura], on hi havia un forat i em posava dins i pujava per dins el Timbaler.

Quan el vam col·locar a lloc, era de guix, perquè no hi havia temps de fer-lo de pedra. I va venir un pagès i va dir: –Escolta noi, aquest Timbaler ja el fermes bé? Dic: –Per què? Diu: –Perquè aquí el vent es va emportar una creu de pedra. I vaig pensar: doncs imagina un monstre d'aquests, de més de 4 metres d'alçada amb l'amplada que té, i només dos centímetres de gruix, tot de guix i buit de dins... A veure si sentiran tocar el timbal aquest des de Barcelona...

Aleshores vaig dir al paleta que vingués a fer un forat dins el pedestal per a posar-hi un tauló, o millor dos. I vaig preguntar al pagès: –D'on bufa el vent? Va dir que bufava de Montserrat. –Bé doncs, de costat a Montserrat. Llavors per dins hi vaig posar tot de travessers creuats amb guix i estopades, però per dins eh?...

ACBS: *I com és que el fessin primer de guix?*

Perquè el pogués inaugurar el Franco. Franco va inaugurar un Timbaler de guix... però, és clar, ell no ho sabia que inaugurava una estàtua de guix! Va ser molt bo. Després d'inaugurar-lo es va fer el de veritat, que fa 10 metres de pedestal. La perspectiva enganya molt.

ACBS: *És clar que es veu petit si està a 10 metres d'altura...*

L'aire lliure enganya molt, eh? I es fa de guix perquè després es copia.

A Barcelona hi ha el model, que fa 2,20 metres i és aquí a Pàdua, a Governació. Un

Monument al Timbaler del Bruc, de Frederic Marés.

dia, sortint de l'Escola amb unes noies, els vaig dir: –Veni, que us ensenyaré el Timbaler. Arribo allà a Governació i dic:

–Vamos a ver el Tambor del Bruc.

–Alto ahí! Cabo de guardia!

–Si no he hecho nada yo...!

–Mire qué dice este...

–Diga, señor...

Llavors li vaig explicar que volíem veure el Timbaler del Bruc, que el vaig fer jo, que hi vaig participar i que el volíem veure ...

–Venga, pasen pasen...

Doncs, tornant a l'escultura, del guix es copia a la pedra...

ACBS: És tot una pedra?

Tot una pedra menys el timbal, les manetes, que són d'alumini, els braços i tot són enganxats al mateix cos. El trabuc i el timbal també són de pedra.

El bloc pesava 86.000 quilos en treure'l de la pedrera. I quan va estar una mica desbastat, traient el que sobrava, va pesar 68 tones i el van portar a Barcelona en un camió Ebro, amb una plataforma que portava 28 rodes, i va passar pels llocs més difícils d'ubicació de Barcelona per treballar-hi, al darrere de l'antiga Hisenda, i van haver de passar girant i... en fi, va ser molt complicat. El van deixar sobre quatre pedres, i quan ja marxaven vam dir: –Escolteu, aquestes pedres sembla que s'ensorren... i corrents a buscar ciment i pedres, i ciment i pedres i tot i així se'ls va ensorrar fins a mitges pedres. Se'ls hi va ensorrar un bloc de 25.000 quilos, eh? Ho van fer d'una manera que van posar unes pedres al mig perquè per fer-lo avançar l'havien de poder alçar. Perquè qualsevol moviment en una pedra tan grossa són molts jornals. Llavors van haver de fer com una catapulta sota el Timbaler i posar-la així i aleshores ja podien treballar més bé i si convé podien alçar-lo dret. Va costar molt.

ACBS: D'on la van portar la pedra?

De Sant Vicenç de Castellet.

(Sra. Montserrat:) Jo recordo que vaig guardar molts anys la fotografia del camió que va portar la pedra, que va haver de fer moltes maniobres perquè havia de passar per llocs estrets... I recordo que va sortir al diari una fotografia grossa. Llavors encara no ens coneixíem amb el Pere. I vaig guardar-ho. Oi que és curiós?

ACBS: Però potser era més fàcil anar a Sant Vicenç i treballar allí que no pas portar aquest embalum aquí.

Gairebé que sí. Però van agafar el de 2,20 i el van fer ampliar amb tot un joc de compassos per fer el volum. El pla és llarg i ample. Si vols ampliar una cosa plana és més fàcil. Però, és clar, llavors falta l'altra mesura: el volum. Una cosa que sigui el doble de volum

necessita vuit vegades més de matèria. El doble són vuit vegades. Tu agafa dos daus i dos daus, i són quatre, i quatre més a dalt són vuit. Vol dir que el total és vuit. A vegades als alumnes els costava d'entendre que per fer una figura de fang en necessitàvem vuit vegades més. Deien: –No pot ser. És que, dit així, sembla que no pot ser. I llavors, és clar, els ho havia de demostrar amb això dels daus.

L'amic Robert Balcells

ACBS: Hem portat les fotos que li va fer el Robert Balcells i que tenim a l'ACBS.

El Robert ha sigut el millor amic que he tingut. Ell us va donar les fotos?

ACBS: Les filles ens van dir: –Tenim les fotos del pare. Per a nosaltres, Santa Coloma representa molt, però els nostres fills ja no en saben res. I quan nosaltres no hi siguem es perdrà. Ell ho tenia tot posat en àlbums, era una persona ordenada... Molt acurat en tot...

ACBS: A cada àlbum hi havia l'índex de cada fotografia, el que era... A partir d'aquí tenim un arxiu fotogràfic fantàstic. Ara les estem catalogant...

El Robert Balcells era primmirat en tot. Les seves filles ens van dir que els dos o tres últims anys de la seva vida els va dedicar a ordenar les fotografies i feia un paquetet per a cada un dels amics a qui les volia donar. Ens van donar onze àlbums. Moltes, la majoria, datades, i això és important perquè moltes vegades veus fotografies, però no saps de quan són.

Fixi's la informació que dóna de cada foto: lloc, dates, circumstàncies de la recuperació del tresor parroquial... No sé si hi ha gaires pobles que tinguin tanta informació en aquest sentit com Santa Coloma en el segle XX. Aquí n'hi ha d'uns carboners, d'una excursió a Sant Magí, de la colla...

Restauració del Convent

ACBS: Es vol fer una campanya per recollir diners per restaurar Bell-lloc. Estaria molt bé que ho vingués a explicar un cop estigui la campanya en marxa i tinguem preparades les fotos de l'exposició. Perquè hi ha una cosa molt curiosa en relació amb les fotografies dels germans Balcells. El 1935, quan feia cent anys que havien cremat el Convent, ells van anar allà i van il·luminar-lo per fora amb tota una tira de bombetes i en van fer fotos. Després, de dintre, van anar fotografiant cada altar tal com era. Doncs al cap d'un any, de tot allò no en quedava

res perquè el van cremar l'agost del 36. Llavors hi van tornar a anar i van tornar a fer les fotos de com havia quedat. Els mateixos altars tal com eren: abans i després. A més, de la restauració del Convent hi ha centenars de fotografies.

Per fer una exposició ens la deixaria la portalada? Seria una de les coses que, de cara a la restauració de Bell-lloc, seria interessant.

Sí. Quan la vaig exposar a la Caixa molta gent la va venir a veure. Això era l'any 86.

Una cosa, ara que hi penso. Si us ho deixo, procureu no passar-hi res més que un ploomall, perquè aquí hi ha les dues coses que ja us he dit: que hi ha una part feta amb la fusta d'aquell camió, que és d'un color més fosquet, i la resta és tenyit. Vaig fer servir una recepta del 1700 i pico que vaig trobar en un llibre d'aquells fets amb pell de bou. Aquesta part d'aquí no es corca mai, però el faig espanyol sí. Ho havia de barrejar amb alcohol perquè amb oli de llinosa i aigüarràs no es barrejava. Primer, doncs, amb alcohol, després una mica d'aigüarràs, oli de llinosa... una potinga... i vaig tenyir-ho tot. I el Crist de Poblet, igual.

Aquesta portalada al Museu hi estaria bé, però és clar, no té cent anys i sembla que les coses que no tenen cent anys no poden estar en un museu. I segur que els faria més bonic això que moltes coses que tenen. Encara farà cap a Santa Coloma això, al final...

ACBS: Si la portés a Santa Coloma, la posàriem en un lloc ben destacat, perquè tothom la pogués veure. Ja estarem en contacte. A veure si podem organitzar l'exposició de les seves obres i pot venir a Santa Coloma a explicar-ho.

(Sra. Montserrat): A mi el que em sap greu és que, amb el cap que ha tingut, quan es va jubilar es va quedar aquí assegut i va dir: –Ara que passi el món.

No, això no, perquè t'ha de doldre? Jo ja he fet el que havia de fer.

(Sra. Montserrat): Però alguna cosa per distreure's...

Si fos amb el senyor Marés... perquè el senyor Marés, dels que he conegut jo, era un gran treballador, era una bèstia, i sofridor... Es passava la vida treballant. A l'hivern allà, amb un fred que pelava, sota terrat, i li era igual. Jo li posava fustes als peus i ell saltava de les fustes. No teníem ni llenya per cremar. Treballador! Me'l vaig guanyar fent-lo meu, treballant.

ACBS: Moltes gràcies per tot, senyor Pere.